

Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Google Spain (c-131/12): Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι μηχανές αναζήτησης στο Διαδίκτυο

Ιωάννη Δ. Ιγγλεζάκη¹

Διάγραμμα ύλης:

I. Εισαγωγή

II. Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, με βάση την Πρόταση Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων της ΕΕ

III. Η απόφαση του ΔΕΕ

1. Το ιστορικό της απόφασης

2. Τα βασικά ζητήματα που κρίθηκαν με την απόφαση

IV. Τελικά συμπεράσματα – αποτίμηση της απόφασης

Περίληψη: Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται η απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωση στην υπόθεση Google Spain, με την οποία αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη. Η απόφαση αυτή αναγνωρίζει το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να διαγράφονται προσωπικά δεδομένα που το αφορούν και τα οποία περιλαμβάνονται στις λίστες αποτελεσμάτων των μηχανών αναζήτησης πληροφοριών στο Διαδίκτυο μετά από μια έρευνα, βάσει του ονοματεπωνύμου του υποκειμένου των δεδομένων

Το παρόν έργο υπάγεται σε Άδεια Χρήσης:

Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

¹ Επ. Καθηγητή Νομικής Σχολής ΑΠΘ, Δικηγόρου Θεσσαλονίκης

I. Εισαγωγή

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την εκρηκτική ανάπτυξη της τεχνολογίας του Διαδικτύου, μέσω του οποίου, όμως, διακινούνται καθημερινά πλήθος προσωπικές πληροφορίες, συχνά χωρίς κανένα έλεγχο και δίχως τη συναίνεση των προσώπων στα οποία αφορούν, με αποτέλεσμα να καθίσταται διάτρητη η προστασία της ιδιωτικότητάς τους. Πέραν τούτου, η τεχνολογία παρέχει σχεδόν απεριόριστες δυνατότητες για διαμοιρασμό των πληροφοριών που δημοσιεύονται επιγραμματικά και ως εκ τούτου, η δυνατότητα διαγραφής των προσωπικών δεδομένων που δημοσιεύονται στο διαδίκτυο και, συνακόλουθα, της διαγραφής του ψηφιακού παρελθόντος του ατόμου, φαντάζει σχεδόν αδύνατη².

Για το λόγο αυτό λέγεται ότι ζούμε σε μια εποχή «απόλυτης ψηφιακής μνήμης»³, όπου όχι μόνο το Κράτος – «μεγάλος αδελφός» χρησιμοποιεί την τεχνολογία με σκοπό την επιτήρηση για λόγους δημόσιας ασφάλειας, αλλά και ιδιώτες – «μικροί αδελφοί» δημοσιοποιούν προσωπικά δεδομένα που αφορούν άλλους χρήστες, λ.χ., σε υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης⁴. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι καταγράφονται οι αναζητήσεις πληροφοριών σε μηχανές αναζήτησης⁵, τα δεδομένα θέσης και κίνησης⁶, το «ξεφύλλισμα ιστοσελίδων⁷, οι αλληλεπιδράσεις των χρηστών των κοινωνικών δικτύων, δηλ. οι ενημερώσεις κατάστασης, οι φωτογραφίες, τα μηνύματα, ακόμα και οι προτιμήσεις που εκφράζονται σε

2. Βλ. *I. Ιγγλεζάκη*, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 1 και επ.

3. Βλ. *G. Bell/J. Gemmel*, Total Recall: How the E-Memory Revolution will Change Everything, 2009, *passim*· *I. Szekely*, The Right to Forget, the Right to be Forgotten. Personal reflections on the Fate of Personal Data in the Information Society, in: S. Gutwirth et al. (eds.), European Data Protection: In Good Health?, 2012, σελ. 347 επ.

4. Βλ. *N. Helberger/J. v. Hoboken*, Little Brother Is Tagging You – Legal and Policy Implications of Amateur Data Controllers, CRi 4/2010, σελ. 101 επ.

5. Βλ. *D. Howe/H. Nissenbaum*, TrackmeNot: Resisting Surveillance in Web Search, in: I. Kerr/C. Lucock/V. Steeves (Eds.), On the Identity Trail: Privacy, Anonymity and Identity in a Networked Society, 2009, σελ. 417 επ.

6. Βλ., λ.χ., BBC News, Apple 'Not Tracking' iPhone Users, 27 April 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/technology-13208867>.

7. Βλ. σχετ. Article 29 Data Protection Working Party, Opinion 2/2010 on online behavioural advertising, adopted on 22 June 2010, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp171_en.pdf.

διαδικτυακό περιεχόμενο με τη χρήση του πλήκτρου «Μου αρέσει!» («Like Button») στον ιστοχώρο κοινωνικής δικτύωσης Facebook⁸, ενώ οι προσωπικές πληροφορίες που δημοσιοποιούν οι χρήστες, λ.χ., σε υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, διατηρούνται, ακόμα και αν κάποιος επιλέξει να τις διαγράψει⁹. Η εξέλιξη αυτή οδηγεί σε αλλαγή παραδείγματος, καθώς από τη φυσιολογική κατάσταση της λήθης που επέρχεται με την πάροδο του χρόνου, έχουμε περάσει σε μια κατάσταση πλήρους ψηφιακής μνήμης¹⁰. Τούτο έχει δε ως συνέπεια να εκτίθεται σε αυξημένους κινδύνους το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων των ατόμων, στο Διαδίκτυο¹¹.

II. Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, με βάση την Πρόταση Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων της ΕΕ

Ενόψει των παραπάνω αναφερθέντων, η εισαγωγή ενός δικαιώματος διαγραφής του ψηφιακού παρελθόντος του ατόμου αποτελεί την πιο πρόσφορη λύση στο πρόβλημα της συνεχούς διαθεσιμότητας των πληροφοριών, στην εποχή της πλήρους ή αβάσταχτης ψηφιακής μνήμης¹².

Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στην Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)¹³.

8. Βλ. C. Piltz, Der Like-Button von Facebook. Aus datenschutzrechtlicher Sicht: "gefällt mir nicht", CR 2011, σελ. 657 επ.· A. Roosendal, Facebook tracks and traces everyone: Like this!, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: <http://ssrn.com/abstract=1717563>

9. Βλ. H. Pidd, Facebook could face €100,000 fine for holding data that users have deleted, The guardian, 20 Oct. 2011, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: <http://www.theguardian.com/technology/2011/oct/20/facebook-fine-holding-data-deleted>

10. Βλ. V. Mayer-Schönberger, Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Ages, 2009, σελ. 11, βλ. Σχετ. <http://press.princeton.edu/titles/9436.html>

11. Γενικά, για τους κινδύνους από την επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών βλ. I. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, β' εκδ. (2004), σελ. 9 επ.

12. Βλ. Ιγγλεζάκη, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, ό.π., σελ. 18 επ.

13. Βλ. COM (2012) 11 final, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_en.pdf Βλ. σχετ. I. Ιγγλεζάκη, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη σύμφωνα με την πρόταση Κανονισμού της ΕΕ για την προστασία δεδομένων, Συνήγορος 94/2012, σελ. 74 επ.· του ίδιου, Η μεταρρύθμιση των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ. Η πρόταση Κανονισμού για την

Σύμφωνα με το άρθρο 17 της Πρότασης Κανονισμού, το πρόσωπο, στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα, δικαιούται να ζητήσει τη διαγραφή και τη μη περαιτέρω διάδοση των δεδομένων για ορισμένους λόγους, ιδίως διότι το εν λόγω πρόσωπο αποσύρει τη συγκατάθεση για επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που το αφορούν.

Το δικαίωμα αυτό, της ψηφιακής λήθης, σύμφωνα με την ορολογία που χρησιμοποιείται στη γαλλική γλώσσα (*droit à l'oubli numérique*)¹⁴, όταν κατοχυρωθεί νομικά, θα δώσει τη δυνατότητα στους χρήστες του Διαδικτύου να ζητούν τη διαγραφή δεδομένων που τους αφορούν και τα οποία δημοσίευσαν οι ίδιοι ή άλλοι χρήστες. Με την κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού θα ενισχυθεί, ασφαλώς, η πληροφοριακή αυτοδιάθεση των προσώπων σε σχέση με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τους αφορούν και τα οποία δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο. Και τούτο, διότι με την εισαγωγή του θα ενισχύσει τον έλεγχο των προσώπων στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που τους αφορούν¹⁵.

Βεβαίως, το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη δεν είναι ένα απόλυτο δικαίωμα, αλλά υπόκειται σε περιορισμούς, σε περίπτωση συγκρούσεως με άλλα συνταγματικά δικαιώματα και έννομα συμφέροντα, ιδίως όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία των ΜΜΕ. Ωστόσο, πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι το νέο αυτό δικαίωμα θα επιφέρει αποτρεπτικά αποτελέσματα στην ελευθερία της έκφρασης στο Διαδίκτυο και ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας θα απολέσουν το ουδέτερο καθεστώς που τους διέπει¹⁶.

αντικατάσταση της οδηγίας 95/46/ΕΚ, Συνήγορος 92/2012, σελ. 70 επ.· *Z. Καρδασιάδου*, Στον απόηχο της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, ΕυρΠολ 2/2011, σελ. 209 επ.· *L. Costa/Y. Poullet*, Privacy and the regulation of 2012, CLSR 2012, σελ. 254 επ.· *P. De Hert/V. Papakonstantinou*, The proposed data protection Regulation replacing Directive 95/46/EC: a sound system for the protection of individuals, CLSR 2012, σελ. 130 επ.· *J. Eckhardt*, EU-DatenschutzVO – Ein Schreckgespenst oder Fortschritt? CR 2012, σελ. 195 επ.· *N. Härting*, Starke Behörden schwaches Recht – der neue EU-Datenschutzentwurf, BB 2012, σελ. 459 επ.· *G. Hornung*, A General Data Protection Regulation for Europe? Light and Shade in the Commission's Draft of 25 January 2012, scripted, vol. 9, Issue 1, 2012, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: <http://script-ed.org/?p=406>

14 . Βλ., πρόχειρα, *Données privées: Bruxelles veut imposer le «droit à l'oubli numérique»*, 20minutes.fr, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: <http://www.20minutes.fr/high-tech/866960-donnees-privees-bruxelles-veut-imposer-droit-oubli-numerique>

15. Βλ. *J. Ausloos*, *The 'Right to be Forgotten' Worth remembering?*, (2012) *Computer Law & Security Review* 28, σελ. 143 επ., διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1970392

16. Βλ. σχετικά *Ιγγλεζάκη*, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, ό.π., σελ. 42 επ., με περαιτέρω παραπομπές.

Η λειτουργία των μηχανών αναζήτησης επηρεάζεται, επίσης, από το νεοφυές αυτό δικαίωμα. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω υπηρεσίες επιτρέπουν την ανεύρεση πληροφοριών μέσα στον κυκεώνα των δεδομένων που κατακλύζουν τον Παγκόσμιο Ιστό (World Wide Web) και με τον τρόπο αυτό διευκολύνουν την αναζήτηση και μετάδοση πληροφοριών στο Διαδίκτυο, κάθε, δε, περιορισμός στη λειτουργία τους μπορεί να νοηθεί ως περιορισμός στην ελευθερία της έκφρασης¹⁷.

Γίνεται, συνεπώς, σαφές ότι είναι πολύ σημαντική η απόφαση του ΔΕΕ της 13.5.2014¹⁸, στην οποία θα αναφερθούμε στη συνέχεια και με την οποία αναγνωρίστηκε το δικαίωμα των ατόμων να ζητούν από τους φορείς παροχής υπηρεσιών μηχανών αναζήτησης τη διαγραφή των αποτελεσμάτων αναζήτησης που περιέχουν προσωπικά δεδομένα που τους αφορούν, καθώς αλλάζει το πλαίσιο λειτουργίας των υπηρεσιών αναζήτησης πληροφοριών στο Διαδίκτυο. Με την απόφαση αυτή αναγνωρίζεται για πρώτη φορά το ψηφιακό δικαίωμα στη λήθη, έστω και περιορισμένα, στο πλαίσιο των υπηρεσιών που παρέχουν οι μηχανές αναζήτησης στο Διαδίκτυο.

Η πρώην Επίτροπος Δικαιοσύνης Βίβιαν Ρέντινγκ χαρακτήρισε την απόφαση αυτή ως μια σαφή νίκη για την προστασία προσωπικών δεδομένων των Ευρωπαίων πολιτών, η οποία (απόφαση), όμως, όπως ήταν αναμενόμενο, προκάλεσε την αντίδραση της εταιρίας Google που υποστήριξε ότι η εφαρμογή του δικαιώματος στη διαγραφή δεδομένων ισοδυναμεί με την άσκηση λογοκρισίας. Η εν λόγω εταιρία προέβαλλε τον ισχυρισμό ότι με τις υπηρεσίες της δεν προβαίνει σε επεξεργασία δεδομένων, αλλά παραπέμπει σε πληροφορίες που είναι δημόσια προσβάσιμες στο Διαδίκτυο και για το λόγο αυτό δεν θα έπρεπε να υπόκειται στη νομοθεσία για την προστασία προσωπικών δεδομένων¹⁹. Βεβαίως, η Google συμμορφώθηκε άμεσα με την απόφαση του Δικαστηρίου, καθώς έθεσε σε εφαρμογή μια διαδικασία για τη διαγραφή δεδομένων μέσω μιας ιστοσελίδας, στην οποία μπορούν να υποβάλλουν, όσοι το επιθυμούν, σχετικά αιτήματα.

17. Βλ. *B. Van Alsenoy, /A. Kuczerawy/J. Ausloos*, Search engines after Google Spain: internet@liberty or privacy@peril?, ICRI working paper 15/2013, <http://ssrn.com/link/ICRI-RES.html>

18. ΔΕΕ, C-131/12, υπόθεση Google Spain, διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-131/12>

19. Βλ. EU court backs 'right to be forgotten' in Google cases, BBC της 13.5.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27388289>

III. Η απόφαση του ΔΕΕ

1. Το ιστορικό της απόφασης

Η διαφορά της δίκης αυτής ανέκυψε όταν ο M. Costeja González, ισπανικής ιθαγένειας και κάτοικος Ισπανίας, υπέβαλε στην ισπανική αρχή προστασίας δεδομένων (εφεξής: Αρχή) καταγγελία κατά της La Vanguardia Ediciones SL, η οποία εκδίδει καθημερινή εφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας, για τον λόγο ότι όταν κάποιος εισήγαγε το ονοματεπώνυμο του στη μηχανή αναζήτησης της Google εμφανίζονταν σύνδεσμοι προς δύο σελίδες της εφημερίδας La Vanguardia, στις οποίες περιλαμβανόταν ανακοίνωση για πλειστηριασμούς ακινήτων μετά από κατάσχεση που του επιβλήθηκε λόγω οφειλών σε ταμείο κοινωνικής ασφάλισης. Ο καταγγέλων επισήμανε ότι η διαδικασία κατάσχεσης που είχε κινηθεί εναντίον του είχε ήδη ολοκληρωθεί και διευθετηθεί, και ότι οποιαδήποτε μνεία αυτής ήταν περιττή. Ζήτησε, δε, αφενός, να υποχρεωθεί η La Vanguardia να απαλείψει ή να τροποποιήσει τις ως άνω σελίδες, ώστε να μην εμφανίζονται τα σχετικά με αυτόν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και να υποχρεωθεί η Google Spain ή η Google Inc. να διαγράψει ή να αποκρύψει τα προσωπικά δεδομένα του, ώστε να μην εμφανίζονται στα αποτελέσματα αναζήτησης και να μην περιλαμβάνονται πλέον σε συνδέσμους της La Vanguardia.

Με απόφαση της 30ής Ιουλίου 2010, η ως άνω Αρχή απέρριψε την εν λόγω καταγγελία κατά το μέρος που αφορούσε την La Vanguardia, εκτιμώντας ότι η εκ μέρους της δημοσίευση των επίμαχων πληροφοριών ήταν από νομικής άποψης δικαιολογημένη, ωστόσο, την έκανε δεκτή κατά το μέρος που αφορούσε την Google Spain και την Google Inc. Οι δύο αυτές εταιρίες προσέβαλαν την υπόθεση στο Δικαστήριο Audiencia Nacional, το οποίο εξέδωσε προδικαστική απόφαση επισημαίνοντας ότι το ζήτημα που εγείρει η εν λόγω διαφορά είναι ποιες είναι οι υποχρεώσεις των φορέων εκμετάλλευσης μηχανών αναζήτησης σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων προσώπων, τα οποία δεν επιθυμούν τον γεωγραφικό εντοπισμό, την ευρετηρίαση και την επ' αόριστο διάθεση στους χρήστες του διαδικτύου πληροφοριών που έχουν δημοσιευθεί σε ιστοτόπους τρίτων και περιλαμβάνουν τα προσωπικά δεδομένα τους, βάσει των οποίων καθίσταται δυνατός ο συσχετισμός των εν λόγω πληροφοριών με τα πρόσωπα αυτά.

Ακολούθως, το ως άνω Δικαστήριο υπέβαλλε εννέα προδικαστικά ερωτήματα προς το ΔΕΕ που αφορούσαν τρεις κύριες θεματικές: κατά πρώτον, την εδαφική εφαρμογή της οδηγίας 95/46/EΚ· κατά δεύτερον, τη δραστηριότητα των μηχανών

αναζήτησης ως φορέων παροχής περιεχομένων σε σχέση με την οδηγία· και, κατά τρίτον, το περιεχόμενο του δικαιώματος διαγραφής και/ή αντίταξης στην επεξεργασία δεδομένων σε σχέση με το δικαίωμα στη λήθη.

2. Τα βασικά ζητήματα που κρίθηκαν με την απόφαση

Ένα θεμελιώδες ερώτημα που αντιμετώπισε το Δικαστήριο είναι εάν η δραστηριότητα μιας μηχανής αναζήτησης που συνίσταται στον εντοπισμό πληροφοριών που δημοσιεύουν ή αναρτούν στο διαδίκτυο τρίτοι, στην αυτόματη ευρετηρίασή τους, στην προσωρινή τους αποθήκευση και, τελικώς, στη διάθεσή τους στους χρήστες του διαδικτύου με ορισμένη σειρά προτίμησης, πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 2 περ. β' της οδηγίας 95/46, όταν οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Οι εταιρίες Google Spain και την Google Inc. ισχυρίσθηκαν ότι η δραστηριότητα αυτή των μηχανών αναζήτησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως επεξεργασία δεδομένων, δεδομένου ότι (οι μηχανές αναζήτησης) χρησιμοποιούν τις προσβάσιμες στο διαδίκτυο πληροφορίες στο σύνολό τους, χωρίς να προβαίνουν σε διαφοροποίηση μεταξύ των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και των λοιπών πληροφοριών, ενώ ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «υπεύθυνος» της επεξεργασίας αυτής, δεδομένου ότι δεν έχει γνώση των εν λόγω δεδομένων και δεν ασκεί έλεγχο επ' αυτών.

Το δικαστήριο έκανε, καταρχήν, αναφορά σε προηγούμενη νομολογία του, με την οποία κρίθηκε ότι η πράξη που συνίσταται στην ανάρτηση, σε σελίδα του διαδικτύου, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να θεωρηθεί ως «επεξεργασία», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46²⁰. Ακολούθως, δέχθηκε ότι μεταξύ των δεδομένων που επεξεργάζονται οι μηχανές αναζήτησης περιλαμβάνονται και προσωπικά δεδομένα, ενώ οι εργασίες που διενεργεί ένας φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, ήτοι η έρευνα με αυτοματοποιημένο τρόπο και η αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο και στη συνέχεια, η ευρετηρίαση, αποθήκευση και η διάθεσή τους προς τους χρήστες υπό μορφή καταλόγων αποτελεσμάτων αναζήτησης, συνιστούν επεξεργασία δεδομένων

20. Βλ. απόφαση Lindqvist, C-101/01, σκέψη 25, βλ. σχετ. *Ιγγλεζάκη*, Δημοσιοποίηση και διαβίβαση προσωπικών δεδομένων μέσω του Διαδικτύου – Οι συνέπειες από την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΚ, ΔιΜΕΕ 2004, σελ. 498 επ.

προσωπικού χαρακτήρα²¹. Η διαπίστωση αυτή δεν αναιρείται από το γεγονός ότι τα δεδομένα είναι ήδη δημοσιευμένα στο διαδίκτυο ή και ότι αφορούν πληροφορίες που έχουν ήδη δημοσιευθεί αυτούσιες στα μέσα ενημέρωσης²².

Περαιτέρω, το Δικαστήριο έκρινε το αν ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης πρέπει ή όχι να θεωρείται ως «υπεύθυνος της επεξεργασίας» των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. δ' της οδηγίας 95/46. Ο Γενικός Εισαγγελέας υποστήριξε σχετικά ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών μηχανών αναζήτησης δεν ασκούν έλεγχο στα δεδομένα που περιλαμβάνονται σε ιστοσελίδες τρίτων ούτε έχουν σχέση με το περιεχόμενο των ιστοσελίδων τρίτων, στις οποίες ενδεχομένως υπάρχουν προσωπικά δεδομένα, ώστε να θεωρηθούν ότι καθορίζουν το σκοπό και τα μέσα της επεξεργασίας και, συνεπώς, δεν μπορούν να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που υπέχει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 6, 7 και 8 της οδηγίας 95/46, άρα δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν αυτή την ιδιότητα²³.

Το Δικαστήριο δεν δέχθηκε αυτό το επιχείρημα, αλλά έκρινε ότι ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης καθορίζει τους σκοπούς και τον τρόπο άσκησης της δραστηριότητας της μηχανής αναζήτησης και, επομένως, της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, στην οποία προβαίνει. Αυτό, σημαίνει ότι πρέπει να χαρακτηριστεί ως «υπεύθυνος» της επεξεργασίας αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 2 στοιχ. δ' της οδηγίας 95/46/EK²⁴. Σχετικά, το Δικαστήριο ανέφερε ότι η επεξεργασία δεδομένων από τις μηχανές αναζήτησης διαφέρει από τη δραστηριότητα των εκδοτών ιστοτόπων που συνίσταται στην ανάρτηση των δεδομένων αυτών σε σελίδα του διαδικτύου και συμπληρώνει τη δραστηριότητα αυτή. Και τούτο, καθώς με τις μηχανές αναζήτησης καθίσταται δυνατή η συστηματική επισκόπηση των πληροφοριών που διατίθενται στο Διαδίκτυο σχετικά με ένα πρόσωπο και ο σχηματισμός ενός λεπτομερούς προφίλ του υποκειμένου των δεδομένων. Ως εκ τούτου, η δραστηριότητα της μηχανής αναζήτησης δύναται να θίγει το δικαίωμα στην

21. Βλ. σκέψεις αρ. 26-28 της απόφασης.

22. Βλ. σκέψη αρ. 30 της απόφασης.

23. Βλ. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα στην υπόθεση C-131/12, αρ. 84-90, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130def965b50969b74e4a8e5c970d634ba3d3.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObxqLe0?text=&docid=138782&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=276177>

24. Βλ. σκέψη αρ. 33 της απόφασης.

ιδιωτική ζωή για διαφορετικούς λόγους από ό,τι η δραστηριότητα των εκδοτών ιστοτόπων²⁵.

Σχετικά με το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46, στην απόφαση έγινε δεκτό ότι υπάρχει ένας αδιάσπαστος σύνδεσμος μεταξύ της δραστηριότητας της μηχανής αναζήτησης, την οποία εκμεταλλεύεται η Google Inc. και της δραστηριότητας της Google Spain, η οποία αποτελεί το κύριο τμήμα της εμπορικής δραστηριότητας του ομίλου Google στην Ισπανία· η δεύτερη πρέπει να θεωρηθεί ως εγκατάσταση της πρώτης, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της οποίας λαμβάνει χώρα η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η απάντηση που έδωσε, έτσι, το Δικαστήριο στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, στοιχείο α', είναι ότι το άρθρο 4 § 1 στ. α', της οδηγίας 95/46 έχει την έννοια ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πραγματοποιείται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων εγκατάστασης που έχει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας αυτής στο έδαφος κράτους μέλους, κατά την έννοια της διάταξης αυτής, όταν ο φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης ιδρύει σε ορισμένο κράτος μέλος υποκατάστημα ή θυγατρική που έχει ως σκοπό την προώθηση και την πώληση του διαφημιστικού χώρου, ο οποίος διατίθεται στο πλαίσιο της μηχανής αναζήτησης και που ασκεί δραστηριότητα κατευθυνόμενη προς τους κατοίκους του εν λόγω κράτους μέλους²⁶.

Ακολούθως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε σχετικά με το ερώτημα αν ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης υποχρεούται να διαγράφει από τον κατάλογο αποτελεσμάτων που εμφανίζεται μετά από αναζήτηση ενός προσώπου, συνδέσμους προς δημοσιευμένες από τρίτους ιστοσελίδες που περιέχουν πληροφορίες σε σχέση με το πρόσωπο αυτό και στην περίπτωση, κατά την οποία, οι πληροφορίες αυτές δεν έχουν προηγουμένως ή ταυτοχρόνως διαγραφεί από τις ως άνω ιστοσελίδες. Στην απόφαση λήφθηκε υπόψη το γεγονός ότι είναι πολύ εύκολο οι δημοσιευμένες σε έναν ιστοχώρο πληροφορίες να αναπαραχθούν σε άλλους ιστοχώρους, ενώ οι υπεύθυνοι για τη δημοσίευσή τους δεν υπόκεινται πάντοτε στο δίκαιο της Ένωσης. Για το λόγο αυτό, δεν θα μπορούσε να διασφαλισθεί η αποτελεσματική και πλήρης προστασία των υποκειμένων των δεδομένων, όπως ορθά δέχθηκε το Δικαστήριο, αν αυτά όφειλαν να επιτύχουν καταρχήν ή παράλληλα με τις μηχανές αναζήτησης και τη διαγραφή των δεδομένων που τους αφορούν εκ μέρους των ιστοχώρων, στους οποίους δημοσιεύονται²⁷.

25. Βλ. σκέψεις αρ. 35-38.

26. Βλ. σκέψη αρ. 60 της απόφασης.

27. Βλ. σκέψη αρ. 84.

Βεβαίως, το κυρίως ζήτημα που απασχόλησε την απόφαση ήταν αν οι διατάξεις της οδηγίας 95/46 παρέχουν το νομικό έρεισμα για την άσκηση του δικαιώματος στη λήθη και ειδικότερα, αν τα άρθρα 12, στοιχείο β', και 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46 έχουν την έννοια ότι παρέχουν στο υποκείμενο των δεδομένων τη δυνατότητα να απαιτεί από τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης να απαλείψει από τον κατάλογο αποτελεσμάτων, ο οποίος εμφανίζεται κατόπιν αναζήτησης που έχει διενεργηθεί με βάση το ονοματεπώνυμο του εν λόγω υποκειμένου, συνδέσμους προς νόμιμα δημοσιευμένες από τρίτους ιστοσελίδες που περιέχουν αληθείς πληροφορίες σχετικά με το υποκείμενο αυτό, ισχυριζόμενο ότι οι πληροφορίες αυτές μπορούν να του προκαλέσουν βλάβη ή ότι επιθυμεί να «λησμονηθούν» μετά την παρέλευση ορισμένου χρόνου.

Προκειμένου να απαντήσει στο ερώτημα αυτό, το Δικαστήριο, καταρχήν, εξέτασε τη διάταξη του άρθρου 12 στοιχ. β' της οδηγίας 95/46, σύμφωνα με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να ζητήσει από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας τη διόρθωση, τη διαγραφή ή το κλείδωμα των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οδηγίας, ιδίως λόγω ελλιπούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων. Σύμφωνα με το ΔΕΕ, η αντίθεση προς τις διατάξεις της οδηγίας μπορεί να συνάγεται όχι μόνο από τον ανακριβή χαρακτήρα των δεδομένων, αλλά, ιδίως, επίσης από το γεγονός ότι αυτά είναι ακατάλληλα, άσχετα προς το οικείο ζήτημα και υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς της επεξεργασίας, ότι δεν ενημερώνονται ή ότι διατηρούνται για χρονική περίοδο που υπερβαίνει την απαιτούμενη διάρκεια, εκτός και αν η διατήρηση αυτή επιβάλλεται για ιστορικούς, στατιστικούς ή επιστημονικούς σκοπούς²⁸.

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο τόνισε ότι ακόμη και η αρχικά νόμιμη επεξεργασία μη ανακριβών δεδομένων μπορεί, με την πάροδο του χρόνου, να καταστεί αντίθετη με την οδηγία αυτή, εφόσον τα εν λόγω δεδομένα πάψουν να είναι απαραίτητα για τους σκοπούς για τους οποίους συνελήγαν ή υπέστησαν επεξεργασία²⁹.

Το σκεπτικό της απόφασης στο σημείο αυτό είναι σαφώς επηρεασμένο, κατά την άποψή μας, από την πρόταση Κανονισμού, στην οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, όπως προαναφέρθηκε³⁰. Στο δικαίωμα αυτό, ο

28. Βλ. σκέψη αρ. 92.

29. Βλ. σκέψη αρ. 93.

30. Βλ. *I. Iglezakis*, *The Right To Be Forgotten in the Google Spain Case (case C-131/12): A Clear Victory for Data Protection or an Obstacle for the Internet?*, <http://ssrn.com/abstract=2472323>, σελ. 10.

παράγοντας «χρόνος» παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά τη διατήρηση ή μη της ψηφιακής πληροφορίας³¹, γεγονός που αναγνωρίζεται και από το ΔΕΕ στην απόφασή του αυτή. Αν και δεν οριοθετείται η χρονική διάρκεια που καθιστά ανεπίκαιρη μια πληροφορία και δικαιολογεί τη διαγραφή της, στη βιβλιογραφία υποστηρίζεται ότι εάν τα προσωπικά δεδομένα είναι ευαίσθητα, μπορεί να δικαιολογηθεί η διαγραφή τους και σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα, ενώ όταν έχουν δημοσιοποιηθεί με τη συναίνεση του υποκειμένου των δεδομένων, τότε το χρονικό διάστημα διατήρησής τους μπορεί να είναι μεγαλύτερο³².

Επεκτείνοντας το σκεπτικό του, το Δικαστήριο, δέχθηκε ότι: «εφόσον, κατόπιν αίτησης του υποκειμένου των δεδομένων δυνάμει του άρθρου 12, στοιχείο β΄, της οδηγίας 95/46, διαπιστωθεί ότι η εμφάνιση, εντός του καταλόγου αποτελεσμάτων που προκύπτει από αναζήτηση με βάση το ονοματεπώνυμο του ως άνω υποκειμένου, συνδέσμων προς νόμιμα δημοσιευμένες από τρίτους ιστοσελίδες που περιέχουν αληθείς πληροφορίες σχετικά με το υποκείμενο αυτό, είναι, επί του παρόντος, ασύμβατη με το προαναφερθέν άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία γ΄ έως ε΄, για τον λόγο ότι οι πληροφορίες αυτές, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων που χαρακτηρίζουν τη συγκεκριμένη περίπτωση, παρίστανται ακατάλληλες, δεν είναι ή έχουν πάψει να είναι συναφείς με το οικείο ζήτημα ή εμφανίζονται υπερβολικές σε σχέση με τους σκοπούς της επίμαχης επεξεργασίας την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, οι επίμαχες πληροφορίες και οι επίμαχοι σύνδεσμοι που περιλαμβάνονται στον ως άνω κατάλογο αποτελεσμάτων πρέπει να διαγράφονται»³³. Μάλιστα, ο νόμιμος χαρακτήρας της επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να υφίσταται καθ' όλο το χρονικό διάστημα που αυτή λαμβάνει χώρα³⁴. Και ακόμα, γίνεται σαφές, ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να ζητήσει να πάψει η σχετική με το πρόσωπό του πληροφορία να συνδέεται, επί του παρόντος, με το ονοματεπώνυμό του μέσω του καταλόγου αποτελεσμάτων, ο οποίος προκύπτει κατόπιν αναζήτησης που έχει διενεργηθεί με βάση αυτό³⁵.

31. Βλ. σχετ. *P. Korenhof/J. Ausloos/I. Szekely/L. Meg/G. Sartor/R.E. Leenes*, Timing the Right to Be Forgotten: A Study into 'Time' as a Factor in Deciding About Retention or Erasure of Data (May 13, 2014), <http://ssrn.com/abstract=2436436>

32. Βλ. *V. Boehme-Neßler*, Das Recht auf Vergessenwerden – Ein neues Internet – Grundrecht im Europäisches Recht, NVwZ 2014, σελ. 825 επ. (828).

33. Βλ. σκέψη αρ. 94.

34. Βλ. σκέψη αρ. 95.

35. Βλ. σκέψη αρ. 96.

Κάνοντας στάθμιση των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων, όπως κατοχυρώνονται με βάση τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, με το οικονομικό συμφέρον του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι τα δικαιώματα του πρώτου υπερέχουν όχι μόνο έναντι του δευτέρου, αλλά και του συμφέροντος του κοινού να αποκτήσει την πληροφορία αυτή μετά από μια αναζήτηση, με βάση το ονοματεπώνυμο του εν λόγω υποκειμένου³⁶. Μόνη εξαίρεση που μπορεί να αναιρέσει την υπεροχή του δικαιώματος του υποκειμένου των δεδομένων είναι η περίπτωση που το υποκείμενο των δεδομένων παίζει ένα σημαντικό ρόλο στο δημόσιο βίο, όπως όταν πρόκειται για ένα πρόσωπο της επικαιρότητας³⁷.

Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο, αναφερόμενο στην υπό κρίση υπόθεση, δέχθηκε ότι σε περιπτώσεις όπως αυτή της κύριας δίκης που αφορά την εμφάνιση, εντός του καταλόγου αποτελεσμάτων που προκύπτει όταν ο χρήστης του διαδικτύου πραγματοποιεί αναζήτηση βάσει του ονοματεπώνυμου του υποκειμένου των δεδομένων με τη χρήση της υπηρεσίας Google Search, συνδέσμων προς δύο σελίδες των προσβάσιμων στο διαδίκτυο αρχείων καθημερινής εφημερίδας, οι οποίες περιλαμβάνουν το ονοματεπώνυμο του υποκειμένου αυτού και αφορούν πλειστηριασμούς ακινήτων κατόπιν κατάσχεσης που επιβλήθηκε λόγω κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, λαμβανομένου υπόψη, αφενός, του ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στις ανακοινώσεις αυτές για την ιδιωτική ζωή του εν λόγω υποκειμένου και, αφετέρου, του γεγονότος ότι η αρχική δημοσίευση των σελίδων έλαβε χώρα προ δεκαέξι ετών, το υποκείμενο των δεδομένων έχει βασίμως δικαίωμα να πάψουν οι πληροφορίες αυτές να συνδέονται με το ονοματεπώνυμό του μέσω τέτοιου καταλόγου. Και με τη σκέψη αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στο βαθμό που δεν υφίστανται ιδιαίτεροι λόγοι που να δικαιολογούν υπέρτερο συμφέρον του κοινού για πρόσβαση, μέσω αναζήτησης, στις ως άνω πληροφορίες, στοιχείο το οποίο εναπόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί, δυνάμει των άρθρων 12, στοιχείο β', και 14, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 95/46, να απαιτήσει την απάλειψη των εν λόγω συνδέσμων από τον κατάλογο αποτελεσμάτων.

IV. Τελικά συμπεράσματα – αποτίμηση της απόφασης

36. Βλ. σκέψη αρ. 97.

37. Βλ. σχετ. *Ιγγλεζάκη*, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, ό.π., σελ. 171 επ.

Η απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση Google Spain είναι μια πρωτοποριακή απόφαση, καθώς αναγνωρίζει το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να διαγράφονται προσωπικά δεδομένα που το αφορούν και τα οποία περιλαμβάνονται στις λίστες αποτελεσμάτων των μηχανών αναζήτησης πληροφοριών στο Διαδίκτυο μετά από μια έρευνα, βάσει του ονοματεπώνυμου του υποκειμένου των δεδομένων, και μάλιστα, πριν ακόμα ψηφισθεί ο Κανονισμός για την προστασία δεδομένων που κατοχυρώνει ρητά το δικαίωμα αυτό³⁸. Βεβαίως, εν προκειμένω, πρόκειται για μια περιορισμένη αναγνώριση του δικαιώματος στην ψηφιακή λήθη, καθώς αφορά την αναζήτηση πληροφοριών δημοσιευμένων σε ιστοσελίδες που γίνεται με βάση το όνομα ενός προσώπου και ως αποδέκτες έχει τις μηχανές αναζήτησης, όχι δε τους παροχείς περιεχομένου, δηλ. τους κατόχους ιστοσελίδων, στις οποίες δημοσιεύονται οι σχετικές πληροφορίες.

Η άμεση συνέπεια της νομολογίας αυτής είναι ότι οι μηχανές αναζήτησης πρέπει να «φιλτράρουν» τα αποτελέσματα των αναζητήσεων που εμφανίζουν, όταν, μετά από αίτημα ενός προσώπου, τίθεται το ζήτημα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του. Αυτό, βεβαίως, δεν σημαίνει ότι οι μεσάζοντες παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας θα οδηγηθούν στην άσκηση λογοκρισίας στο περιεχόμενο που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο, καθώς δεν είναι οι ίδιοι που δημοσιεύουν τις σχετικές πληροφορίες, απλώς διευκολύνουν τους χρήστες του Διαδικτύου στην αναζήτησή τους.

Ως εκ τούτου, οι φορείς παροχής υπηρεσιών μηχανών αναζήτησης δεν μπορούν πλέον να αγνοούν τα αιτήματα των προσώπων που θίγονται από τις υπηρεσίες που παρέχουν και, συγκεκριμένα, από τη δυνατότητα που δίδεται με την αναζήτηση με βάση το όνομα ενός προσώπου να προκύπτει το πλήρες προφίλ του και, ιδίως, αρνητικές πληροφορίες, για τις οποίες το πρόσωπο αυτό έχει ένα δικαιολογημένο ενδιαφέρον να περιέλθουν στη λήθη.

Βεβαίως, η απόφαση αφήνει ορισμένα κενά, όπως είναι, ιδίως, το ζήτημα της σύγκρουσης του δικαιώματος στη λήθη με το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, το οποίο, πέρα από μία γενική αναφορά στον χαρακτήρα ενός υποκειμένου των δεδομένων ως προσώπου που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο δημόσιο βίο ως λόγος που δικαιολογεί τη διατήρηση των δεδομένων, δεν διερευνάται επαρκώς. Ως εκ τούτου, γίνεται σαφές ότι δεν αρκεί η νομολογιακή αναγνώριση του δικαιώματος στη διαγραφή προσωπικών δεδομένων στις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω,

38. Σύμφωνα με τον Boehme-Nesler, με την απόφαση αυτή του ΔΕΕ αναγνωρίζεται ένα νέο ευρωπαϊκό θεμελιώδες δικαίωμα, βλ. V. Boehme-Nesler, Das Recht auf Vergessenwerden – Ein neues Internet – Grundrecht im Europäischen Recht, ό.π., σελ. 827.

αλλά απαιτείται η νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος στη λήθη και η ρύθμιση των ζητημάτων που μπορεί να ανακύψουν κατά την πρακτική εφαρμογή του.